

Samenvatting: de schaduwzijde van graan

Inleiding

Het wijdverbreide gebruik van pesticiden in de landbouw zorgwekkend vanwege de invloed ervan op de gezondheid en het milieu. De werkelijke omvang van dit probleem blijft echter grotendeels verborgen voor de consument.

Het Foodwatch rapport: 'The Dark Side of Grain' richt zich op het uitgebreide gebruik van bestrijdingsmiddelen in de graanproductie - een kwestie die sterk wordt verwaarloosd in vergelijking met residuen van bestrijdingsmiddelen op groenten en fruit.

Het rapport presenteert een uitgebreide analyse van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de graanproductie. Het bevat een onderzoek van steekproeven op graan, meel en brood in de hele EU, waaruit blijkt dat 37% van alle monsters residuen van 65 verschillende bestrijdingsmiddelen bevatten.

In dit rapport beoordeelt Foodwatch claims met betrekking tot milieuvriendelijke productie en de duurzaamheidsstrategieën van grote retailers in Duitsland, Frankrijk en Nederland. Over het algemeen erkennen retailers hun verantwoordelijkheid en beschikken ze over de nodige procedures en middelen om zowel het gebruik van bestrijdingsmiddelen als residuen in hun producten aan te pakken. Hun huidige inspanningen zijn echter beperkt tot groenten en fruit.

Om het wijdverbreide gebruik van pesticiden aan te pakken, is de oplossing duidelijk: de uitgestrekte graanvelden moeten overschakelen op pesticidevrije productie. Een pesticidevrije graanproductie is al mogelijk en kan op grote schaal worden geïmplementeerd. Detailhandelaren in heel Europa hebben een specifieke verantwoordelijkheid om deze essentiële verandering te bevorderen.

Een duurzaam en pesticidenvrij voedselsysteem is haalbaar. Wijdverspreide toepassing van pesticidevrije landbouwpraktijken zou helpen om de bodem intact te houden, het grondwater te beschermen en de luchtkwaliteit te behouden, wat goed is voor mens en milieu. Laten we beginnen met ons dagelijks brood...

Belangrijkste bevindingen

1. Grootschalige graanteelt

- Ongeveer 50% van het Europese akkerland, in totaal 52 miljoen hectare, wordt gebruikt voor het verbouwen van granen zoals tarwe en maïs. Elke hectare

graangewassen ondergaat 4 tot 6 behandelingen met pesticiden tijdens het groeiseizoen.

- Dit uitgestrekte land voor graanproductie behoort tot de grootste verbruikers van pesticiden in de regio.
- Vermenigvuldiging van 52 miljoen hectare met 4 tot 6 behandelingen met pesticiden resulteert in buitensporige hoeveelheden pesticiden per jaar, wat risico's oplevert voor de gezondheid en de biodiversiteit.
- De overgang naar pesticidevrije graanproductie op deze 52 miljoen hectare zou de achteruitgang van de biodiversiteit kunnen keren en de gezondheidsrisico's voor landarbeiders, plattelandsbewoners en consumenten kunnen verminderen.
- Bijvoorbeeld, tarwe en gerst alleen al zijn goed voor 45% van het pesticidgebruik in Duitsland² en meer dan 60% van het cumulatief behandelde areaal. In Frankrijk is meer dan 50% van de 66,5 miljoen behandelingen met pesticiden gericht op graangewassen, waaronder tarwe, gerst en triticale³.

2. Residuen van bestrijdingsmiddelen in graanproducten

- Uit een analyse van de database⁴ van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) van openbare residuproeven blijkt dat een derde van de graanproductmonsters één of meer bestrijdingsmiddelen bevat⁵.
- De prevalentie van bestrijdingsmiddelenresiduen varieert aanzienlijk tussen verschillende graansoorten, van minder dan 10% in monsters van emmerkorrels en rogge tot bijna 90% in tarwebrood en broodjes.
- Meel, haver en brood vertonen hogere detectiepercentages voor residuen van bestrijdingsmiddelen dan onbewerkte granen.
- Van de 2.234 geteste monsters bevatten 837 één of meer pesticiden (37%).
- Deze besmette monsters bevatten 1.215 residuen van 65 verschillende bestrijdingsmiddelen. Hiervan overschreden 18 residuen in 14 monsters de maximumresidugehalten (MRL's).

3. Gebrek aan pesticidevrije tarweproductiestrategie bij detailhandelaren

Uit een onderzoek bij 20 retailers in Duitsland, Frankrijk, Nederland⁶ blijkt dat retailers vaak labels en programma's promoten die gerelateerd zijn aan biodiversiteit, vooral in Duitsland, tot op zekere hoogte in Nederland en minder in Frankrijk.

Geen van de geanalyseerde retailers heeft echter een biodiversiteitsstrategie aangenomen die ook de graanproductie omvat. Marketing met betrekking tot bijen en biodiversiteit is daarom slechts afleiding en misleiding van consumenten door ze te laten geloven dat retailers strategisch bezig zijn met het verbeteren van de biodiversiteit.

4. Bestrijdingsmiddelenvrije graanproductie al in volle gang

- Graanproductie zonder pesticiden is niet alleen mogelijk, maar vindt ook actief plaats in sommige Europese regio's

Onderzoek naar het pesticidenbeleid en de pesticidenpraktijken van supermarkten

Om het beleid van retailers op pesticiden te onderzoeken, heeft Foodwatch een enquête gehouden onder grote retailers in Frankrijk, Duitsland en Nederland. De enquête richtte zich op het inkoopbeleid en de inkoopstrategieën van de supermarkten met betrekking tot het gebruik van pesticiden bij de primaire productie van voedsel. Daarnaast heeft Foodwatch de websites van de supermarkten geraadpleegd om meer inzicht te krijgen in hun intenties, beloften en doelen met betrekking tot duurzame landbouw en het uitbannen van pesticidengebruik. Supermarkten waarmee in Nederland contact is opgenomen zijn Albert Heijn, Jumbo, Coop, Plus, Dirk, Lidl, Aldi, Vomar, DekaMarkt en Spar.

Alle onderzochte supermarkten benadrukken het belang van duurzame productie en/of natuurbehoud. Deze claims komen terug in verschillende producten met duurzaamheidslabels. Jumbo, Dirk, Lidl, Aldi, Vomar, Coop/Plus en Spar noemen bijvoorbeeld de verkoop van aardappelen, groenten en fruit met het label 'Op weg naar PlanetProof'. Albert Heijn benadrukt haar 'Beter voor Natuur & Boer' programma's (voor melkveehouders, pluimveehouders, varkenshouders, groente- en fruittelers). DekaMarkt werkt hiervoor samen met de leverancier 'Nature's Pride' (groente en fruit).

Alle supermarkten vermelden hun bovenwettelijke eisen voor residuen op fruit en groenten. Ze hanteren lagere limieten dan de wettelijke MRL- en ARfD-limieten en/of houden een zogenaamde zwarte lijst bij voor extreem of zeer gevaarlijke stoffen. (Vanaf 1 juli 2023 heeft Aldi deze eisen -onder druk van Foodwatch- in nieuwe contracten uitgebreid naar de productgroep gedroogd fruit, inclusief rozijnen. Verschillende supermarkten (Albert Heijn, Jumbo, Lidl, Aldi, Spar) voeren expliciet hun eigen testen uit.

Geen van de supermarkten noemt 'pesticidevrije producten' als doel. Alle gecontacteerde supermarkten bieden echter een assortiment biologisch gecertificeerde producten aan. Sommige geven expliciet aan dat ze bezig zijn om het biologische aanbod verder te vergroten, waaronder Albert Heijn, Dirk, Lidl, Jumbo, DekaMarkt en Coop/Plus.

Graanproducten

Voor graanproducten zoals brood, ontbijtgranen en bakproducten noemt geen enkele supermarkt een specifieke strategie om het gebruik van pesticiden bij de productie te verminderen of uit te bannen. De antwoorden in de enquête richten zich voornamelijk op aardappelen, groenten en fruit.

Albert Heijn vermeldt, als onderdeel van haar streven naar een breder biologisch aanbod, dat al het eigen merk volkoren pasta biologisch is sinds 2022, en ontbijtproducten behoren tot de meest populaire biologische producten onder Premium abonnees (een lidmaatschap met kortingen op biologische producten).

Daarnaast laat een analyse van de webwinkels van de supermarkten zien dat alle supermarkten een (beperkt) biologisch assortiment graanproducten aanbieden, zoals muesli, haverhout of ontbijtcrackers. Echter, volgens de websites verkopen vijf supermarkten - Aldi, Dirk, DekaMarkt, Jumbo en Spar - geen biologisch brood.

Conclusie

Het lijkt erop dat detailhandelaren zich wel degelijk bewust zijn van hun mogelijke rol en invloed bij het terugdringen van pesticidengebruik. Geen van de supermarkten komt echter gedane milieubeloften volledig na. Ondanks het grote landoppervlak dat wordt gebruikt voor de graanproductie en het aanzienlijke gebruik van pesticiden, heeft geen van de supermarkten een biodiversiteitsstrategie die ook graan omvat. **Daarmee zijn claims die suggereren dat supermarkten bijdragen aan de biodiversiteit vaak misleidend.**

Om hun rol te vervullen en beter aan te sluiten bij hun "groene" communicatie, moeten supermarkten het gebruik van pesticiden in graanproducten aanpakken. Druk van consumenten, zoals bij groenten en fruit, kan in dit opzicht een cruciale motor voor verandering zijn.

Wat Foodwatch wil van supermarkten

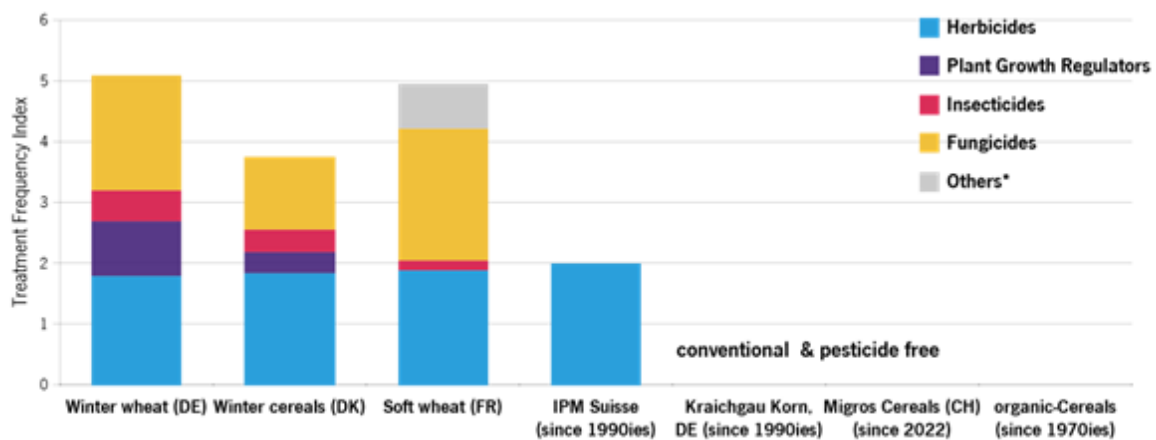
- 1. Vul de schappen met producten die zonder gif zijn gemaakt.**
- 2. Ontwikkel hiervoor een concrete (inkoop)strategie met prioriteit voor graanproducten. Betrek het hele assortiment, van huismerk tot A-merk.**
- 3. Geef consumenten inzicht in de voortgang. Rapporteer over ontwikkelingen in het assortiment. Deel cijfers van pesticidengebruik bij de teelt**

Foodwatch's visie op een pesticidevrije voedselvoorziening

Het doel van Foodwatch is om pesticiden zo snel mogelijk volledig uit de landbouw te bannen. Waarom? Omdat het gebruik van pesticiden gezondheidsrisico's met zich meebrengt en de voedselvoorziening op de lange termijn bedreigt vanwege de effecten op bestuivers en ecosystemen. In 2022 heeft Foodwatch een rapport uitgebracht waarin een manier wordt geschetst om een pesticidenvrij Europa te bereiken: een visie die met een gewasgewijze aanpak binnen tien jaar gerealiseerd kan worden.

Bestrijdingsmiddelenvrije graanproductie is mogelijk en gebeurt al in Europa.

De productie van pesticidevrije tarwe is mogelijk: Een vergelijking tussen productiemethoden en producenten

Bron: Eigen grafiek gebaseerd op officiële Duitse (JKI), Deense (Miljøstyrelsen) en Franse (agreste) landbouwenquêtes.

Stappenplan voor het verbouwen van granen zonder pesticiden:

- Pas vruchtwisseling toe met pauzes van minstens drie jaar tussen graanmonoculturen.
- Kies robuuste variëteiten van gerst, rogge, tarwe en triticale.
- Kies voor laat zaaien van wintergranen of vroeg zaaien van zomergranen.
- Gebruik groenbemesters (tussengewassen) tussen gewassen.
- Stop met het gebruik van plantengroei-regulatoren.
- Zorg voor een grotere afstand tussen de rijen.
- Vermijd het telen van granen na maïs.
- Integreer braakleggingsperioden met klavergrasmengsels.
- Leg bloeistroken aan op regelmatige afstanden over het land.

Noodzakelijke beleidsinstrumenten voor duurzame graanteelt:

- Goedkeuringen van plantengroei-regulatoren, insecticiden en fungiciden intrekken.
- Handhaaf wettelijke beperkingen op ziektegevoelige rotaties.
- Geef subsidies en financiële prikkels voor duurzame praktijken.
- Een EU-brede pesticidenbelasting invoeren.

- Trainingsprogramma's voor boeren aanbieden.
- Korte toeleveringsketens en lokale markten bevorderen.
- Lagere toegestane maximumresidugehalten voor pesticiden.

Download het hele rapport “De Dark Side of Grain” [hier](#).

Download het Rapport: “locked-In Pesticides” [hier](#).